Sámi lágádus- ja aviisasearvi (Samisk forlegger- og avisforening)

9711 LEAVDNJA - LAKSELV
Postboks 53 - Laatasveien 60
Organisasjon NO 975 617 661
Bankgiro 7593.05.02162
Mobil 918 00 117
Epost geir@sagat.no

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

0030 OSLO

ENDRINGER I SAMELOVENS SPRÅKREGLER

Viser til departementets brev av 13.08.2021 vedlagt høringsnotat og forslag til endringer i samelovens språkregler.

Vedlagt følger høringsuttalelse fra styret i Sálas - Sámi lágádus- ja aviisasearvi/Samisk forlegger- og avisforening.

Vi krever konsultasjoner med politisk ledelse i den utstrekning departementet måtte være uenig i våre innspill.

Leavdnja/Lakselv, den 11.11.2021.
Med vennlig hilsen
Sálas - Sámi lágádus- ja aviisasearvi

Marit Alette Utsi
styreleder
leder i forlagsseksjonen

Geir Wulff
nestleder
leder i avisseksjonen

Kopi:
Medlemmene i Sálas
Sametinget
Sametingspresident Silje Karine Muotka
Statssekretær Nancy Porsanger Anti

ENDRINGER I SAMELOVENS SPRÅKREGLER

Bakgrunn: Brev av 13.08.2021 fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet vedlagt høringsnotat med forslag til endringer i samelovens språkregler.

UTTALELSE:

Sálas - Samisk forlegger- og avisforening deler de bekymringer, innvendinger og innsigelser som Sametinget har tilkjennegitt i konsultasjoner med departementet.

Vi støtter forslaget om å endre begrepet forvaltningsområde til språkområde. Begrepet samisk språkkommune bør være felles betegnelse for alle kommuner som inngår i nåværende språkområde.

Vi er uenige i den foreslåtte oppsplitting av det nåværende forvaltningsområdet for samisk språk i to kategorier, kalt språkutviklingskommuner og språkvitaliseringskommuner. Vi frykter at en oppsplitting totalt sett vil utvanne og svekke samiske språkrettigheter i deler av det samiske språkområdet.

Vi kan se behovet for å opprette en ny kategori for kommuner utenfor dagens språkområde med særlig ansvar for samiske språk. Derimot mener vi det er helt feil å avgrense denne nye kategorien til kun å omfatte bykommuner. Dette kan virke unødig ekskluderende på små distriktskommuner.

Vi mener derfor at det samiske språkområdet kun skal ha to kategorier:

1. Samiske språkkommuner (tilsvarende nåværende forvaltningsområde).

2. Andre kommuner med særlig ansvar for samisk språk.

Plikten til flerspråklig annonsering i samiske dagspresse må innskjerpes og tydeliggjøres i lovens § 3-2 og i forskriften.

Videre påpeker vi behovet for å lovfeste konsekvensene ved lovbrudd (jamfør tilsvarende bestemmelse i § 4-9) samt innføring av straffereaksjoner i form av tvangsmulkt eller overtredelsesgebyr. Dette for å unngå at den samiske språkloven bare blir en papirlov som det ikke får noen konsekvenser å bryte.

Vi er imot den utvanning av det samiske urfolkets nåværende rett til svar på samisk som lovutkastet legger opp til, herunder foreslått differensiering i § 3-3 av muntlige og skriftlige henvendelser. Dette gjelder både alternativ 1 og 2.

Vi støtter den foreslåtte nye bestemmelsen i § 3-13 om kommunal og fylkeskommunal planlegging. Samtidig påpeker vi behovet for å lovfeste at også kommunale og regionale planutkast etter plan- og bygningsloven skal foreligge både på samisk og norsk når planen legges ut til offentlig ettersyn. Dette for å ivareta demokratiaspektet om aktiv innbyggermedvirkning i planprosesser. I dag tilsier norsk lov at forskrifter først skal oversettes når de er vedtatt, mens informasjonsbehovet er minst like stort i forkant av og underveis i planprosessene.

Sálas oppfordrer den nye regjeringa til å styrke samiske språkrettigheter i stedet for å utvanne og svekke dem.

Våre merknader til de enkelte paragrafer i forhold til departementets høringsutkast:

I - LOVENDRINGER

§ 1-5. Samiske språk

Ingen merknader.

§ 2-15. (***Pensjonsrettigheter***)

Dette er ikke en del av høringen, men paragrafen mangler overskrift, trolig ved en glipp, som kan rettes opp nå.

§ 3-1. Definisjoner

Følgende endringer foreslås (endring ***utheva***):

a) Det samiske språkområdet: Summen av ***samiske språkkommuner og andre*** kommuner med særlig ansvar for samiske språk.

b) ***Samisk språkkommune:*** Kommune slik det er fastsatt i forskrift.

c) ***Annen*** kommune med særlig ansvar for samiske språk: Kommune slik det er fastsatt i forskrift.

d) Som høringsutkastets punkt e).

e) Som høringsutkastets punkt f).

f) Punktet utgår.

§ 3-2. Oversettelse av regler. Kunngjøringer og skjema

Forslag til endringer (endring ***utheva***):

1. ledd: Ingen merknader.

2. ledd: Viser til vedlagt notat «Endring av samelovens § 3-2, 2. ledd». Ny setning mellom foreslått 1. og 2. setning:

Avisannonser skal kunngjøres i samiske dagsaviser som er alminnelig lest på stedet.

3. ledd: Bestemmelsen foreslås omformulert for å unngå svekkelse i forhold til gjeldende lov:

Skjema til bruk overfor et offentlig organ i det samiske språkområdet skal foreligge både på samisk og norsk. Tilsvarende gjelder selvbetjeningsløsninger der det er teknisk mulig*. Ansvaret ligger hos det enkelte offentlige organ.*

4. ledd: Ingen merknader.

Forslag til ny paragraf tilsvarende § 4-9 (Virkning av brudd på konsultasjonsregler):

§ 3-2 a. Virkning av brudd på kunngjøringsregler

Brudd på reglene om kunngjøring kan gi grunnlag for ugyldighet i forhold til den krenkede språkgruppe i samsvar med alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper. Brudd på språkreglene kan straffes med tvangsmulkt/overtredelsesgebyr.

§ 3-3. Rett til svar på samisk

Forslag til ny lovtekst (som ivaretar samiske språkrettigheter både ved muntlige og skriftlige henvendelser):

*Den som henvender seg på samisk til et **offentlig organ i det samiske språkområdet**, har rett til svar på samisk. Dette gjelder likevel ikke ved muntlige henvendelser til tjenestemenn som utfører oppdrag utenfor organets kontor.*

*Den enkelte har rett til svar på **samme samiske språk som henvendelsen, forutsatt at dette** er omfattet av det offentlige organets tjenestekrets.*

*Rett til svar på samisk fra offentlige organer med landsomfattende funksjon **følger av forskrift fastsatt av kongen**.*

§ 3-3 a. Informasjon om språkrettigheter

Ingen merknader.

§ 3-4. Domstoler

Ingen merknader.

§ 3-4 a. Politi og påtalemyndighet

Punkt 1: Ordene *«på organets kontor»* **fjernes** fra lovteksten, da denne begrensninga åpenbart er forelda og dessuten rettsstridig etter folkeretten.

Forøvrig ingen merknader.

§ 3-4 b. Kriminalomsorgen, friomsorgen og konfliktrådene

Ingen merknader.

§ 3-5. Utvidet rett til bruk av samisk i helse- og omsorgsinstitusjoner

Forslag til endringer (endring ***utheva***):

Den som ønsker å bruke samisk for å ivareta egne interesser overfor offentlige helse- og omsorgsinstitusjoner og barnevernsinstitusjoner ***i det samiske språkområdet***, har rett til å bli betjent på samisk.

§ 3-3 ***tredje*** ledd gjelder tilsvarende for offentlige helse- og omsorgsinstitusjoner og barnevernsinstitusjoner.

§ 3-6. Individuelle kirkelige tjenester

Ingen merknader.

§ 3-7. Rett til utdanningspermisjon

Ingen merknader.

§ 3-9. Samisk i den kommunale forvaltning

Hensynet til det kommunale sjølstyret kan tilsi at paragrafen beholdes uendra.

Alternative forslag til formulering (endring ***utheva***):

Alternativ 1:

Samiske språk og norsk skal være likestilt i den kommunale forvaltningen etter kommunestyrets bestemmelse.

Alternativ 2:

I ***NN kommuner*** *[kommunene navngis i lovteksten]* skal samisk språk være likestilt med norsk i den kommunale forvaltningen. I øvrige kommuner i det samiske språkområdet kan kommunestyret bestemme at samiske språk skal være likestilt ***med norsk*** i hele eller deler av den kommunale forvaltningen.

§ 3-10. Utvidelse av bestemmelsene

Departementet unnlater, trolig ved en glipp, å fremme forslag til endring av denne paragrafen.

Forslag til endring i dagens lovtekst (endring ***utheva***):

Kongen kan fastsette at bestemmelsene i dette kapitlet som er begrenset til lokale eller regionale offentlige organ i ***det samiske språkområdet***, helt eller delvis også skal gjelde for andre offentlige organ eller for private rettssubjekt når de treffer vedtak på vegne av stat eller kommune.

§ 3-12. Organisering av samisk språkarbeid

Ingen merknader.

§ 3-13. Kommunal og fylkeskommunal planlegging

1. ledd: Ingen merknader.

Forslag til nytt 2. ledd:

Kommunale og regionale planutkast etter plan- og bygningsloven skal foreligge både på samisk og norsk ved utlegging til offentlig ettersyn.

§ 3-14. Rekruttering av ansatte med samiskspråklig kompetanse

Følgende endring foreslås (endring ***utheva***):

Dersom offentlige organ har behov for ansatte med samisk språkkunnskap for å kunne utføre sine oppgaver, ***skal*** samisk språkkunnskap stilles som en ønsket eller nødvendig kvalifikasjon ved ansettelse til stillinger i organet.

§ 3-15. Forskrifter

Følgende endringer foreslås (endring ***utheva***):

Kongen fastsetter i forskrift hvilke kommuner som skal regnes som ***samiske språkkommuner og andre*** kommuner med særskilt ansvar for samiske språk.

II. FORSKRIFTSENDRINGER

Forskrift om forvaltningsområdet for samisk språk

Forskriftens navn er foreslått endret til «Forskrift om samelovens språkregler». Det eksisterer allerede en forskrift ved navn «Forskrift til samelovens språkregler» (FOR-2003-01-07-13).

Det anses lite heldig med to forskrifter med nesten identisk navn (om/til). Navnet bør endres til «Forskrift om ***samisk språkområde***».

§ 1. (***Samiske språkkommuner***)

Paragrafen mangler overskrift.

Flerspråklige kommunenavn bør benyttes. Følgende endringer foreslås:

De samiske språkkommunene består av Deatnu/Tana, Gáivuotna/Kåfjord, Guovdageaidnu/Kautokeino, Hamarøy/Hábmer, Hattfjelldal/Aarborte, Kárášjohka/Karasjok, Lavangen/Loabák, Porsanger/Porsáŋgu/Porsanki, Røros/Plaassje, Røyrvik/Raarvihke, Snåsa/Snåase, Tjeldsund/Dielddanuorri og Unjárga/Nesseby.

Ved behov utbygges forskriften med ny § 2 (andre kommuner med særskilt ansvar for samiske språk).

Forskrift om samelovens språkregler

§ 1. Tilsyn m.v.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet bør endres til ***Kommunal- og moderniseringsdepartementet***.

§ 3. Utvidelse av virkeområdet

2. ledd, punkt k): Sivilombudsmannen bør endres til ***Sivilombudet***.

Forøvrig ingen merknader.

Forslag til nye paragrafer

§ 4 - Avisannonser

Avisannonser fra offentlige organer i det samiske språkområdet skal kunngjøres i samiske dagsaviser som er alminnelig lest av stedets samiske befolkning.

Avisannonsene utformes på norsk og lokalt samisk språk, og eventuelt på kvænsk (finsk) for trespråklige kommuner. Alle merkostnader som kommunale og fylkeskommunale organer påføres etter denne paragraf dekkes av Sametingets tilskuddsordning for flerspråklighet i kommunesektoren.

§ 5 - Tilsyn og sanksjoner

Sametinget fører tilsyn med at bestemmelsene i språkkapitlet overholdes. Ved regelbrudd har Sametinget hjemmel til å ilegge straffesanksjoner i form av tvangsmulkt eller overtredelsesgebyr til vedkommende offentlige organ.

Nåværende § 4 (Iverksetting) blir ny § 6.

NOTAT - ENDRING AV SAMELOVENS § 3-2, 2. LEDD

Dagens lovregler

Samelovens § 3-2, 2. ledd, bestemmer følgende:

> *«Kunngjøringer fra offentlige organ som særlig retter seg mot hele eller deler av befolkningen i forvaltningsområdet, skal skje både på samisk og norsk.»*

Regjeringa har i Ot.prp. nr 60 (1989-90), side 46-47, uttalt følgende:

> *«Kunngjøringer i andre ledd omfatter oppslag, plakater, avisannonser m.v.*
>
> *Regelen vil i praksis omfatte alle kunngjøringer fra lokale offentlige organ. Kunngjøringer som f. eks. er ledd i landsomfattende kampanjer, der produksjonen har skjedd sentralt og det lokale organet bare står for opphenging av plakater o.l., omfattes ikke av regelen. Regionale og landsomfattende offentlige organ vil omfattes når det gjelder kunngjøringer med særlig tilknytning til forvaltningsområdet. Forvaltningsområdet ligger i området for nordsamisk. Med samisk menes således i denne sammenheng nordsamisk.*
>
> *For alle organ vil det være tilstrekkelig at kunngjøring i trykt skrift skjer i aviser som er alminnelig lest i den eller de kommuner kunngjøringen har en særlig tilknytning til. Det er intet krav om at kunngjøringen skal finne sted i alle norske aviser som er til salgs i de aktuelle kommunene.»*

Stortingets kirke- og undervisningskomité har i Innst. O. nr 3 (1990-91), side 2, 2. spalte, bemerket følgende under *«Samisk i kunngjøringer og skjemaer»*:

> *«Kunngjøringer, begrenset til avisannonser, oppslag o. l., og skjemaer fra offentlige organer innenfor forvaltningsområdet, skal foreligge på samisk og norsk»*.

Stortingskomiteen kommenterte ikke kunngjøringsplikten utover dette.

Någjeldende forskrift til samelovens språkregler (FOR-2003-01-07-13) har ingen utfyllende bestemmelser til § 3-2.

Behov for presisering

Lovgivers formål var å sikre at offentlig informasjon til befolkningen i det samiske språkområdet skal skje på to språk for å ivareta viktige demokratiske rettigheter. Dette har kun i begrenset grad vært tilfelle. Erfaringer siden lovbestemmelsen trådte i kraft 01.01.1993 viser at forvaltningen i utstrakt grad opptrer illojalt og bryter gjeldende rett, uten at dette får noen konsekvenser for vedkommende forvaltningsorgan.

Lovens klare intensjoner undergraves ved at medievalget begrenses, slik at enkelte kommunale, fylkeskommunale og statlige organer i forvaltningsområdet mer eller mindre konsekvent unnlater å benytte de to samiske dagsavisene som begge er godkjent for offentlig annonsering. Videre skjer ofte at den annonsering som faktisk finner sted, i hovedsak skjer på ett språk (norsk).

Samtidig som sameloven undergraves, skjer det også at kommuner sender tospråklighetsmidler ubrukt tilbake til Sametinget, fremfor å etterleve lovbestemt kunngjøringsplikt.

Hensikten med kunngjøringsplikten er å sikre at befolkninga i det samiske språkområdet får relevant informasjon fra det offentlige på sitt eget språk. Dette er viktig for å ivareta fundamentale sivile og politiske rettigheter som er beskytta i grunnloven og folkeretten.

Sálas krever at det foretas nødvendige lov- og forskriftsendringer for å få presisert følgende:

1. Medievalg: Enhver kunngjøring fra offentlige organer i det samiske språkområdet skal annonseres i samiske dagsaviser som er alminnelig lest av stedets samiske befolkning. De samiske dagsavisene vil dermed fungere som et samisk lysingsblad mht. kunngjøringsplikt.
2. Språkvalg: All offentlig annonsering i samiske dagsaviser skal skje på norsk og lokalt samisk språk. For trespråklige kommuner kan annonsering i tillegg også skje på kvænsk (finsk).

3. Merkostnader: Alle merkostnader som kommunale og fylkeskommunale organer påføres i hht punkt 1 og 2 skal dekkes av Sametingets tilskuddsordning for tospråklighet i kommunesektoren.
4. Tilsyn: Sametinget har ansvar for tilsyn med at bestemmelsene overholdes. Sametinget gis hjemmel til å pålegge forvaltningen å etterleve bestemmelsene.
5. Straffesanksjoner: Sametinget gis hjemmel for å ilegge straffesanksjoner i form av tvangsmulkt eller overtredelsesgebyr for offentlige organer som krenker det samiske urfolkets språkrettigheter, for eksempel ved å bryte kunngjøringsplikten etter § 3-2.
6. Rettsvirkning av lovbrudd: I dag får det ingen konsekvenser om kunngjøringsplikten brytes. Rettsvirkningen av lovbrudd bør derfor lovfestes, på samme måte som § 4-9 (virkning av brudd på konsultasjonsregler). Det vil si at brudd på reglene om kunngjøring kan gi grunnlag for ugyldighet i forhold til den krenkede språkgruppe i samsvar med alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper. For eksempel slik at en kommune som velger å kunngjøre utlegging av eiendomsskatt eller lignende kun på norsk språk, følgelig ikke kan lovlig innkreve slik skatt/avgift fra samisktalende innbyggere.

Forslag til lovendring

Samelovens § 3-2, 2. ledd, endres slik (endring ***utheva***):

Kunngjøringer fra offentlige organ som særlig retter seg mot hele eller deler av befolkningen i det samiske språkområdet, skal skje både på samisk og norsk. ***Avisannonser skal kunngjøres i samiske dagsaviser som er alminnelig lest på stedet.***

Ny paragraf:

§ 3-2 a. Virkning av brudd på kunngjøringsregler

Brudd på reglene om kunngjøring kan gi grunnlag for ugyldighet i forhold til den krenkede språkgruppe i samsvar med alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper. Brudd kan straffes med tvangsmulkt/overtredelsesgebyr.

Forslag til forskriftsendring

Forskrift til samelovens språkregler gis følgende tillegg:

§ 4 - Avisannonser

Avisannonser fra offentlige organer i det samiske språkområdet skal kunngjøres i samiske dagsaviser som er alminnelig lest av stedets samiske befolkning.

Avisannonsene utformes på norsk og lokalt samisk språk, og eventuelt på kvænsk (finsk) for flerspråklige kommuner. Alle merkostnader som kommunale og fylkeskommunale organer påføres etter denne paragraf dekkes av Sametingets tilskuddsordning for tospråklighet i kommunesektoren.

§ 5 - Tilsyn og sanksjoner

Sametinget fører tilsyn med at bestemmelsene i språkkapitlet overholdes. Ved regelbrudd har Sametinget hjemmel til å ilegge straffesanksjoner i form av tvangsmulkt eller overtredelsesgebyr til vedkommende offentlige organ.

Nåværende § 4 (Iverksetting) blir ny § 6.